

Materiały dla edukatorów

cyfrowobezpiecni.pl
BEZPIECZNA SZKOŁA CYFROWA

“Materiały dla edukatorów”
zostały opracowane w ramach projektu Cyfrowobezpieczni.pl

Autor: dr Łukasz Srokowski

Więcej informacji na temat projektu:
CYFROWOBEZPIECZNI.pl - Bezpieczna Szkoła Cyfrowa,
na stronie www.cyfrowobezpieczni.pl

Więcej informacji na temat działań Stowarzyszenia "Miasta w Internecie"
na polu edukacji cyfrowej na stronie www.fabrykaprzyszlosci.pl

Wprowadzenie – o projekcie

Szanowni Państwo

Niniejsze materiały przygotowane zostały dla Edukatorów uczestniczących w projekcie „Cyfrowobezpiecni.pl – Bezpieczna Szkoła Cyfrowa”

Projekt ten, nazywany dalej Cyfrowobezpiecni.pl, jest współfinansowany ze środków budżetu państwa otrzymanych od Ministra Edukacji Narodowej w ramach rządowego programu „Bezpieczna+”, mającego na celu wspomaganie organów prowadzących szkoły w zapewnianiu bezpiecznych warunków nauki, wychowania i opieki w szkołach w latach 2015-2018.

Projekt ten ma stanowić odpowiedź na problemy związane z coraz silniejszą obecnością technologii cyfrowych w życiu uczniów. Ze względu na bardzo dużą złożoność tego tematu, konieczne było zaplanowanie działań, które będą w systemowy sposób dotyczyły wszystkich aspektów zetknięcia się świata cyfrowego i polskiej szkoły.

Temat ten ma bowiem co najmniej dwa oblicza. Z jednej strony komputery, smartfony i ciągły dostęp do Internetu prowadzą do pojawiania się wielu zupełnie nowych zagrożeń, na które nie są przygotowane ani dzieci, ani rodzice ani system oświatowy. Z drugiej strony mądre wykorzystywane narzędzi cyfrowych w edukacji może prowadzić do bardzo dobrych efektów: większego zaangażowania uczniów, lepszych wyników edukacyjnych, rozwoju ciekawszego i bardziej aktywizującego środowiska nauki. Obie strony problemu są więc istotne dla szkoły i konieczne jest dobre wyważenie działań, tak aby zabezpieczyć dzieci przed zagrożeniami, a jednocześnie nie zniechęcić ich do korzystania z narzędzi cyfrowych.

Jak wynika z badań socjologów, obecność świata cyfrowego działa jako swoisty „wzmocniacz” dla tego, co dzieje się w szkole. Jeżeli szkoła pracuje dobrze, nauczyciele odpowiednio dobierają metody pracy do potrzeb uczniów i umieją wesprzeć ich w rozwoju, wykorzystywanie narzędzi cyfrowych może wzmocnić efekty pracy szkoły. Jednak, jeżeli między uczniami relacje są złe, oparte na braku empatii i życzliwości, narzędzia cyfrowe mogą być katalizatorem wielu negatywnych zjawisk, takich jak nękanie, izolowanie i agresja rówieśnicza. Tak więc, gdy myślimy o zagrożeniach bezpieczeństwa uczniów, nie same narzędzia cyfrowe są kluczowym problemem, ale zjawiska, które eskalują.

Projekt Cyfrowobezpiecni.pl ma na celu zaproponować szkołom systemowe rozwiązania, które pozwolą lepiej wykorzystywać narzędzia cyfrowe dla wspierania rozwoju uczniów, przy jednoczesnym zapewnieniu dzieciom bezpieczeństwa i nauczaniu ich zasad mądrego korzystania z Internetu i urządzeń cyfrowych.

Projekt siłą rzeczy nie jest w stanie objąć swym zasięgiem wszystkich szkół w Polsce, ani przeszkolić wszystkich nauczycieli w szkołach nim objętych. Jego zadaniem jest w pierwszym rzędzie zmotywowanie szkół do podejmowania samodzielnych działań na rzecz podniesienia poziomu bezpieczeństwa cyfrowego uczniów i włączenie do tego procesu rodziców.

Kalendarz projektu

Projekt realizowany będzie w latach 2016-2018. Jego kluczową częścią jest seria 2200 spotkań w szkołach, prowadzonych w formie Szkolnych Dni Bezpieczeństwa Cyfrowego przez Edukatorów, zatrudnionych w ramach projektu. Oprócz zorganizowania SDBC, szkoły będą mogły wziąć także udział w konkursie „Jesteśmy Cyfrowobezpieczni!” i zrealizować w jego ramach wiele dalszych działań.

Projekt składać się będzie z następujących etapów:

Faza rozruchowo-pilotażowa projektu (Styczeń 2016 – marzec 2016)

Jest to pierwszy etap działania. Podstawowym celem działań w tym okresie jest zbudowanie solidnych podstaw projektu. W fazie tej:

- zostaną opracowane materiały merytoryczne dla edukatorów oraz dla szkół, wymienione we wcześniejszej części
- odbędą się pilotażowe zajęcia w szkołach
- odbędzie się konferencja inauguracyjna projektu
- odbędzie się 16 informacyjnych spotkań regionalnych
- odbędzie się 20 szkoleń dla Edukatorów projektu
- zostanie uruchomiony konkurs „Jesteśmy Cyfrowobezpieczni!”.

Faza edukacyjno-motywacyjna projektu (Kwiecień 2016-Grudzień 2018)

Jest to główny etap projektu. W jego trakcie realizowane będą wszystkie najważniejsze działania, mające doprowadzić do realizacji celów projektu. W czasie tym między innymi:

- odbędzie się 2200 Szkolnych Dni Bezpieczeństwa Cyfrowego
- przeprowadzone zostaną trzy edycje konkursu Jesteśmy Cyfrowobezpieczni!
- odbędą się 3 ogólnopolskie konwenty projektu
- uruchomiony zostanie ogólnopolski punkt konsultacyjny w zakresie bezpieczeństwa cyfrowego
- opracowany zostanie dodatkowy pakiet materiałów edukacyjno-dydaktycznych (gry interaktywne, filmy instruktażowe oraz kursy e-learningowe)
- przeprowadzone zostanie ponad sto szkoleń dla nauczycieli ze szkół w całej Polsce, którzy uzyskają certyfikat Szkolnego Mentora Bezpieczeństwa Cyfrowego.

Działania równoległe

Oprócz działań, wymienionych wcześniej, równoległe do obu faz projektu, będzie miało miejsce:

- stworzenie i uruchomienie edukacyjnej platformy internetowej (EPI) projektu pod adresem www.cyfrowobezpieczni.pl
- promocja projektu
- badania, ewaluacja i monitoring projektu.

Szczegółowy opis materiałów dla szkół i edukatorów

Na pakiet narzędzi i materiałów edukacyjno-dydaktycznych w fazie rozruchowo-pilotażowej projektu złożą się:

➤ **1 kurs e-learningowy dla nauczycieli i innych pracowników szkoły**

Na poziomie podstawowym, dostępny przez EPI.

➤ **1 plakat-infografika**

Drukowany w formacie A1, udostępniony szkołom, uczestniczącym w projekcie. Plakat będzie dystrybuowany do szkół przez edukatorów przy okazji prowadzonych zajęć oraz w trakcie wydarzeń projektu.

➤ **1 broszura dla rodziców**

Dostępny online oraz w wersji drukowanej dla każdego rodzica uczestniczącego w projekcie oraz na potrzeby zespołu projektowego). Będzie to wydawnictwo w przystępny obrazowy sposób prezentujące: tematykę cyberzagrożeń z perspektywy rodziców, wskazujące konieczność monitoringu aktywności dzieci w cyberprzestrzeni i informujące o miejscach, w których rodzice i dzieci mogą znaleźć pomoc w przypadku, gdy zetkną się z cyberzagrożeniem. Broszura dystrybuowana będzie poprzez edukatorów prowadzących warsztaty w szkołach oraz w trakcie wydarzeń z udziałem przedstawicieli szkół.

➤ **4 scenariusze dla Edukatorów**

Po 1 na każdy poziom wiekowy szkół (klasy 1-III szkoły podstawowej, klasy IV-VI szkoły podstawowej, gimnazja, szkoły ponadgimnazjalne), które będą wykorzystywane podczas warsztatów w szkołach, realizowanych w ramach Szkolnych Dni Bezpieczeństwa Cyfrowego. Scenariusze dostosowane będą do potrzeb, doświadczeń i aparatu pojęciowego poszczególnych grup wiekowych.

➤ **24 scenariusze dla nauczycieli (po 6 na każdy poziom wiekowy)**

Scenariusze zostaną przygotowane w celu ułatwienia nauczycielom przygotowania lekcji o tematyce cyberbezpieczeństwa. Zostaną przygotowane z uwzględnieniem metod dydaktycznych aktywizujących uczniów, tworzących warunki do interakcji uczniów z nauczycielami i pracy w zespołach (m.in. wykorzystana zostanie metoda projektowa, metoda problemowa, metoda, odwróconej klasy i webquest).

➤ **24 filmy na temat bezpieczeństwa cyfrowego**

Filmy te będą powiązane ze scenariuszami z poprzedniego punktu, opisując tematy przedstawione w scenariuszach. Przeznaczone będą do prezentacji w trakcie lekcji lub jako element innych spotkań i wydarzeń projektu.

➤ **1 broszura dla nauczycieli i innych pracowników szkoły**

Pedagogów, bibliotekarzy i psychologów. Będzie ona informowała o istniejących cyberzagrożeniach, a także wskazywała sposoby bezpiecznego korzystania z narzędzi cyfrowych.

➤ **1 scenariusz spotkania z rodzicami wraz z prezentacją multimedialną**
Będzie to narzędzie dla nauczycieli, przydatne do prowadzenia wywiadówek i innych spotkań z rodzicami. Scenariusz opisywać będzie k. 20 minutowe spotkanie informacyjne, którego celem będzie uświadomienie rodziców na temat występujących zagrożeń oraz działań, prowadzących do zabezpieczenia ich dzieci.

➤ **1 film na temat cyberzagrożeń i sposobów im zapobiegania**
Film ten przeznaczony będzie do wykorzystywania w ramach Szkolnych Dni Bezpieczeństwa Cyfrowego.(ok. 8-10 minut).

➤ **1 film na temat cyberzagrożeń, adresowany do rodziców**
Film będzie wykorzystywany podczas spotkań nauczycieli z rodzicami, na przykład podczas wywiadówek (3-4 min.).

W trakcie fazy edukacyjno-motywacyjnej projektu powstaną dodatkowo:

➤ **4 gry interaktywne dla uczniów**
Po jednej dla każdej grupy wiekowej, uczestniczącej w projekcie. Gry będą tworzyły możliwość zabawy edukacyjnej na lekcji, ale także i poza nią.

➤ **6 filmów instruktażowych**
Poświęconych tematyce cyberbezpieczeństwa, trwających ok półtorej minuty.

➤ **10 audycji edukacyjnych**
Opracowanych i wyemitowanych w rozgłosniach radiowych w całym kraju.

➤ **Zaawansowany kurs e-learningowy dla nauczycieli**
Możliwy do zrealizowania w ramach działań, objętych konkursem w szkołach.

➤ **6 dodatkowych plakatów-infografik**
Ilustrujących różne aspekty zagrożeń bezpieczeństwa cyfrowego, wraz z informacjami na temat możliwych form wsparcia.

Katalog zagrożeń cyfrowych

Poniższy katalog zagrożeń cyfrowych został przedstawiony także w materiałach skierowanych do nauczycieli. Zapoznaj się więc z nim, aby wiedzieć, jaką perspektywę będą oni przyjmować.

Omawiając zagrożenia w świecie cyfrowym, pamiętaj, by koncentrować się przede wszystkim na tym, jak sobie z nimi radzić. Dotyczy to zarówno spotkań w szkołach, jak i prezentowania projektu wobec zewnętrznych instytucji i osób.

Wszystkie poniższe zagrożenia są dodatkowo dużo bardziej szczegółowo omówione w scenariuszach lekcji wychowawczych, dostępnych na stronie www.cyfrowobezpieczni.pl

Problemy z kręgosłupem i wzrokiem

Problem ten dotyczy zwłaszcza najmłodszych dzieci, których kręgosłupy dopiero się kształtują. Siedząc lub leżąc w bardzo nieergonomicznych pozycjach, dzieci mogą doprowadzić do prawdziwych problemów z postawą. Wzrok z kolei mogą sobie uszkodzić poprzez korzystanie z urządzeń przy kiepskim oświetleniu.

Kopiowanie i uczenie się nieprawdziwych informacji

W Internecie jest dostępnych mnóstwo wiadomości, z czego większość jest przynajmniej uproszczona, a spora część wprost nieprawdziwa. Warto uczyć mocno dzieci na to, aby wyszukując cokolwiek w sieci, weryfikowały wiarygodność informacji i upewniały się, że na pewno są rzetelne.

Kontakt z obcymi w Internecie

Zwzględnaszeregkampanii społecznych, większość rodziców zdaje sobie sprawę z zagrożenia kontaktem z osobami o skłonnościach pedofilskich w Internecie. Wielu rodziców nie ma natomiast świadomości tego, że ich dzieci mogą w rozmowie z obcymi ludźmi zostać potraktowane bardzo nieprzyjemnie, poniżone lub wulgarnie obrażone. A to może spowodować znaczące szkody w ich postrzeganiu świata, pewności siebie i samoocenie.

Reklamy i manipulacje

Obecnie, nawet przed bajkami wyświetlanymi w serwisie YouTube pojawiają się reklamy, które zachęcają dzieci do zakupów zabawek czy gadżetów. Niestety, nawet nastolatki słabo sobie radzą z rozpoznawaniem komunikatów perswazyjnych, mających na celu namówić do nabycia czegoś. Dlatego rolą rodziców jest pokazywanie dzieciom reklam i tłumaczenie, w jaki sposób reklamy próbują je przekonać do czegoś, co – najczęściej – jest im zupełnie niepotrzebne.

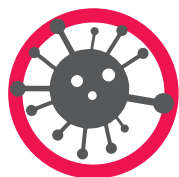
Włamania na konta mailowe i profile w portalach społecznościowych

Jak wskazują badania, większość uczniów nie potrafi tworzyć bezpiecznych haseł, które miałyby zabezpieczyć ich profile. W efekcie ryzykują włamaniami, które może doprowadzić do tego, że ktoś inny przejmie kontrolę nad ich wizerunkiem i będzie w Internecie publikował w ich imieniu wpisy, mogące być źródłem różnych problemów.

Pornografia, wulgarne i nieodpowiednie treści

Problem ten dotyczy zwłaszcza młodszych dzieci, które mogą, surfując po sieci, zupełnie przypadkiem trafić na strony, których zawartość będzie miała destrukcyjny wpływ na ich system wartości. Temu problemowi najlepiej zapobiec jest wybierając odpowiednie ustawienia ochrony rodzicielskiej w programie antywirusowym, a także w aplikacjach, z których korzysta dziecko (np. filtr SafeSearch w wyszukiwarce Google).

Wirusy i złośliwe oprogramowanie

Problem ten dotyczy zwłaszcza najmłodszych dzieci, które ze względu na brak wiedzy są w stanie kliknięciem w nieodpowiednie łącze ściągnąć na dysk rodzinnego komputera zainstalowany program, który go uszkodzi i doprowadzi do strat finansowych. Mogą również niechcący zainstalować złośliwe oprogramowanie, które będzie śledzić wszystkie poczynania użytkownika i wysłać złodziejom wykradzione dane, np. karty kredytowej rodziców. Dlatego bardzo ważne jest, aby rodzice zawsze instalowali na komputerach, z których korzystają ich dzieci odpowiednie oprogramowanie antywirusowe.

Zagrożenie dla wizerunku ucznia

Wielu uczniów nie zdaje sobie sprawy z trwałości rzeczy, które mogą napisać w Internecie, ani tego, że inni mogą na tej podstawie kształtować sobie opinię na ich temat. Należy więc uczyć dzieci odpowiedzialności za własne słowa, a także np. umiejętności powstrzymania się od wysłania swojego zdjęcia, które może być potem przedmiotem nieprzyjemnych komentarzy.

Cyberprzemoc

Kolejny z bardzo poważnych problemów. Cyberprzemoc, objawiająca się długotrwałym nękaniem, poniżaniem i prześladowaniem ucznia lub uczennicy przez inne dzieci w Internecie. Może prowadzić do niezwykle niebezpiecznych skutków, również łącznie z depresją czy próbami samobójczymi.

Naruszanie praw autorskich

Uczniowie często nie mają świadomości, że kopiując treści dostępne w sieci lub też udostępniając nielegalne kopie gier, naruszają prawa autorskie, to zaś stanowi czyn zabroniony, podlegający ściganiu.

Straty finansowe

W Internecie bardzo wiele rzeczy jest bezpłatnych, są jednak też takie rzeczy, które wymagają poniesienia pewnych opłat. Są do tego najczęściej wykorzystywane karty kredytowe lub bezpośrednie przelewy z konta. Zagrożenie to ma dwa oblicza. Z jednej strony, dzieci nieświadome skali wydatków na grę lub usługę, są w stanie poważnie nadwyrężyć portfel rodziców. Z drugiej, niezabezpieczone logowanie się do usług i danych finansowych, może pozwolić niepowołanym osobom przejąć kontrolę nad kontem czy kartą i ukraść pieniądze.

Gdzie znaleźć więcej informacji na temat bezpieczeństwa cyfrowego

Jeżeli po przeczytaniu wszystkich materiałów, dostępnych w ramach projektu, chcesz dowiedzieć się jeszcze więcej na temat bezpieczeństwa cyfrowego, zachęcamy Cię do odwiedzenia stron podanych w tej sekcji. Temat bezpieczeństwa cyfrowego poruszany jest w wielu miejscach, z których w części przedstawionej poniżej, opracowany został dość rzetelnie. W poniższym zestawieniu źródła podzielone zostały na polsko- i angielskojęzyczne.

Źródła Polskojęzyczne – Materiały Multimedialne:

- 1 Szczególnie polecamy materiały opracowane i zebrane na potrzeby projektu „Dziecko w sieci”, realizowanego przez fundację „Dzieci Niczyje”. Znajduje się tam szereg dokumentów, analiz oraz materiałów, przydatnych zarówno edukatorom, jak i nauczycielom. www.dzieckowsieci.fdn.pl
- 2 Serwis Sieciaki.pl (www.sieciaki.pl) – przygotowany bezpośrednio dla dzieci serwis, zawierający materiały multimedialne i szereg postaci, mogących być przewodnikami dla dzieci w Internecie. Serwis skierowany jest raczej do najmłodszych uczniów.
- 3 Serwis Bezpieczne Interneciaki (www.bezpieczneinterneciaki.pl), również zawierający materiały informacyjne i multimedialne.
- 4 Program KE o nazwie „Safe Internet” (www.saferinternet.pl/pl/) - polska strona serwisu, zawierająca szereg dość szczegółowo opracowanych zagadnień, związanych z bezpieczeństwem cyfrowym,
- 5 Serwis Cyfrowa Wyprawka, zawierający materiały multimedialne i scenariusze dla nauczycieli: www.cyfrowa-wyprawka.org
- 6 Wychowanie do życia w cyfrowym świecie – poradnik wydany przez fundację Panoptykon: www.eid.edu.pl/news/wychowanie_do_zycia_w_cyfrowym_swiecie_-_nowa_publicacja_fundacji_panoptykon,3250.html

Źródła Polskojęzyczne – Badania I Analizy

- 1 Bezpieczeństwo dzieci w Internecie - raport z badań jakościowych i ilościowych, Badanie zrealizowane przez TNS na zlecenie Orange Polska we współpracy z Fundacją Orange i Fundacją Dzieci Niczyje, Warszawa, 2013
- 2 L. Kirwił, Polskie dzieci w Internecie. Zagrożenia i bezpieczeństwo - część 2. Częściowy raport z badań EU Kids Online II przeprowadzonych wśród dzieci w wieku 9-16 lat i ich rodziców, SWPS, EU Kids Online - PL, Warszawa, 2011
- 3 L. Kirwił, Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej, Polskie dzieci w Internecie, Zagrożenia i bezpieczeństwo na tle danych dla UE. Dostępny raport z badań EU Kids Online przeprowadzonych wśród dzieci w wieku 9-16 lat i ich rodziców, Warszawa, październik 2010
- 4 J. Osiecki, R. Lange [redakcja]: Nastolatki wobec Internetu. Ogólnopolskie badanie realizowane na zlecenie Rzecznika Praw Dziecka i NASK przez Pedagogium WSNS w okresie maj-czerwiec 2014 r., Warszawa 2014

- 5 ➤ Praca zbiorowa, Dzieci Sieci 2.0. Kompetencje komunikacyjne młodych Gdańsk, 2013
- 6 ➤ Praca zbiorowa, Stowarzyszenie „Miasta w Internecie”, innowacyjne zastosowania narzędzi cyfrowych w kształceniu na poziomie gimnazjalnym i ponadgimnazjalnym w województwie małopolskim, raport z badań, Tarnów, 2013
- 7 ➤ Praca zbiorowa, Instytut Badań Edukacyjnych, Kompetencje komputerowe i informacyjne młodzieży w Polsce. Raport z międzynarodowego badania kompetencji komputerowych i informacyjnych ICILS 2 0l 3, Warszawa, 2014
- 8 ➤ Praca zbiorowa, redakcja: A. Wrzesień - Gandolfo, Bezpieczeństwo dzieci online. Kompendium dla rodziców i profesjonalistów, Polskie Centrum Programu Safer Internet, Warszawa, 2014
- 9 ➤ Praca zbiorowa, Polskie Bractwo Gutenberga, Nowe media w polskiej szkole, Warszawa, 2013 [prezentacja]
- 10 ➤ T, Szopińska - Grodzka, Ministerstwo Edukacji Narodowej, Departament Zwiększania Szans Edukacyjnych, Rządowy program na lata 2014-2016 „Bezpieczna i przyjazna szkoła”, Warszawa, 2014 [prezentacja]
- 11 ➤ Ł. Tomczyk, Edukacyjne aspekty ochrony danych wrażliwych wśród młodzieży w przestrzeni mediów sieciowych na przykładzie Polski oraz Republiki Czeskiej, Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Kraków, 2015
- 12 ➤ Załącznik do uchwały nr 89lż2015 Rady Ministrów z dnia 23 czerwca 2015r., Rządowy program wspomagania w latach 2015-2018 organów prowadzących szkoły w zapewnieniu

Źródła Anglojęzyczne:

- 1 ➤ M. Prensky, Digital Natives, Digital Immigrants, MCB University Press, tom 9 nr 5, październik 2001
- 2 ➤ Zasoby dostępne na stronie Common Sense Media. Znajdują się tam zarówno programy lekcji, jak też i materiały informacyjne: www.commonsensemedia.org/educators/curriculum
- 3 ➤ Tekst i materiały dostępne na stronie serwisu Edutopia, poświęcone bezpieczeństwu cyfrowemu: www.edutopia.org/blog/internet-safety-younger-elementary-mary-beth-hertz
- 4 ➤ Katalog pięciu źródeł materiałów na temat bezpieczeństwa cyfrowego, polecanych nauczycielom przez serwis Freetech4Teachers www.freetech4teachers.com/2014/08/five-good-resources-for-teaching.html
- 5 ➤ C. Liu, C., R. Ang, M. Lwin, Cognitive, personality, and social factors associated with adolescents' online personal information disclosure, "Journal of Adolescence", tom 36, część 4, Sierpień 2013, str. 629-638
- 6 ➤ S. Livingstone, L. Kirwil, C. Ponte, E. Staksrud, In their own words: what bothers children online?, Bruksela, 2014
- 7 ➤ S. Vandoninck L. d'Haenens, D. Smahel, Preventive youngsters avoid online risk, EU Kids Online network, Bruksela, 2014

Niniejsze materiały przygotowane zostały dla Edukatorów uczestniczących w projekcie „Cyfrowobezpieczni.pl – Bezpieczna Szkoła Cyfrowa”

Projekt ten, nazywany dalej Cyfrowobezpieczni.pl, jest współfinansowany ze środków budżetu państwa otrzymanych od Ministra Edukacji Narodowej w ramach rządowego programu „Bezpieczna+”, mającego na celu wspomaganie organów prowadzących szkoły w zapewnianiu bezpiecznych warunków nauki, wychowania i opieki w szkołach w latach 2015-2018.

Projekt ten ma stanowić odpowiedź na problemy związane z coraz silniejszą obecnością technologii cyfrowych w życiu uczniów. Ze względu na bardzo dużą złożoność tego tematu, konieczne było zaplanowanie działań, które będą w systemowy sposób dotyczyły wszystkich aspektów zetknięcia się świata cyfrowego i polskiej szkoły.

kontakt@cyfrowobezpieczni.pl